

บทที่ 3

โครงสร้างของพรรคการเมืองไทยกับการเลือกสรรของพรรคการเมืองไทย

ในบทที่ 3 จะได้กล่าวถึง โครงสร้างของพรรคการเมืองไทย และการเลือกสรรของพรรคประชาธิปัตย์ และพรรคความหวังใหม่ การเลือกสรรของพรรคการเมืองไทยนั้น ไม่ได้กระทำกันอย่างจริงจัง ๆ จัง ๆ มีพรรคการเมืองบางพรรคเท่านั้น ที่มีเลือกสรรบุคคลเข้าพรรคการเมืองอย่างจริงจัง ส่วนใหญ่มีการเลือกตั้งในระบบการเมืองไทยเป็นไปแบบกระชั้นห่าง เพราะมีวิกฤติการณ์ทางการเมือง ซึ่งทำให้เกิดเหตุการณ์ทางการเมือง เช่น การยุบสภาเพื่อเลือกตั้งใหม่ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีอายุไม่ครบวงจรรั้น ทำให้เห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนกับประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา มีกฎหมายรองรับการเลือกตั้งทุก ๆ 4 ปีกำหนดให้มีการเลือกตั้งวันอังคารแรก หลังจากวันจันทร์แรกของเดือนพฤศจิกายน เจมส์ เรสตัน ได้ให้คำจำกัดความคำว่าประชาธิปไตยไว้อย่างน่าสนใจว่า "คือทฤษฎีที่ยอมให้ประชาชนธรรมดา มีโอกาสกระทำในสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมดา ทุก ๆ สี่ปีทฤษฎีนี้ถูกนำออกทดสอบด้วยการให้ประชาชนอเมริกันเลือกประธานาธิบดีคนใหม่และพร้อมกันนั้นก็เลือกผู้แทนราษฎรชุดหนึ่งกับวุฒิสมาชิกใหม่อีกหนึ่งในสามของจำนวนทั้งหมด" แต่สำหรับการเมืองไทยนั้น ไม่มีการคาดการณ์ได้ล่วงหน้าเลยว่าจะมีการยุบสภาเมื่อใด ซึ่งบางครั้งทำให้ช่วงระยะเวลาที่หาเสียงกำหนดช่วงไว้ 3 เดือน พรรคการเมืองทุกพรรคต่างแสวงหาสมาชิกเข้าพรรคมีระยะเวลาน้อยมาก พรรคการเมืองทุกพรรคต่างแสวงหาสมาชิกเข้าพรรคการเมืองของตนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เนื่องจากเงื่อนไขทางกฎหมายกับการเลือกตั้ง พ.ศ. 2531คือ มาตรา 90 ข้อ 2 กำหนดว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง มาตรา 94 ข้อ 3

¹สำนักข่าวสารออเมริกัน, การเลือกตั้งประธานาธิบดีสหรัฐ 1984 (เอกสารเผยแพร่สำนักข่าวสารออเมริกัน, 2527), หน้า 1.

กำหนดว่า พรรคการเมืองดังกล่าวจะต้องเป็นพรรคที่ส่งสมาชิกเข้าสมัครเลือกตั้งทั้งหมดรวมกัน ไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมดที่จะพึงมีในการเลือกตั้งครั้งนั้น ๗ และจะต้องส่งสมาชิกเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นคณะให้ครบจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จะพึงมีได้ในเขตนั้น (มาตรา 95)

เนื่องจากช่วงระยะเวลาจำกัด ประกอบกับการไม่ได้มีแผนการวางไว้ล่วงหน้า ทำให้พรรคการเมืองมีเวลาจำกัดในการสรรหาผู้สมัครให้ครบจำนวน 179 คน หรือมากกว่า 179 คนให้ได้ ไม่ว่าจะโดยวิธีใด ใดๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วพรรคการเมืองนั้น ๗ อาจจะมีตัวผู้สมัครที่มีความหวังที่ใกล้เคียงกับความเป็นจริงว่าจะได้รับเลือกตั้งเพียงไม่กี่สิบคน และในจำนวนนี้ก็อาจจะกระจัดกระจายกันอยู่ตามเขตเลือกตั้งต่าง ๆ เขตละหนึ่งหรือ สองคนเป็นอย่างสูงเท่านั้นเอง นั่นคือ เจื่อนไซตามกฎหมายดังกล่าวทำให้พรรคการเมืองที่ส่งผู้สมัครลงแข่งขันรับเลือกตั้งในครั้งนี้ (ซึ่งมีทั้งหมดถึง 16 พรรค) มีภาระที่จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้ คือ (1) หาผู้สมัครลงแข่งขันในนามของพรรคให้ได้รวมกันทั่วประเทศจำนวน 179 คนเป็นอย่างน้อย แต่ส่วนใหญ่แล้วจะต้องส่งผู้สมัครให้เกินจำนวนนี้ไว้บ้าง (2) หาผู้สมัครลงแข่งขันในนามของพรรคให้ครบตามจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในเขตเลือกตั้งนั้น ๆ ซึ่งในต่างจังหวัดส่วนใหญ่จะเป็นเขตละ 3 คน

ปัจจัยทางโครงสร้างของพรรคการเมืองที่มีได้มีการบริหารงานลงระดับสาขาพรรคได้ดีเท่าที่ควร จึงทำให้การคัดเลือกตัวผู้สมัครที่มาจากสาขาระดับล่างสุด คือ ท้องถิ่นของแต่ละท้องถิ่นกระทำได้อย่างมา

การจัดโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย

พรรคการเมืองไทยมีการจัดโครงสร้างแบบหลวม ๆ การจัดองค์การพรรคมีลักษณะรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง การทำการบริหารพรรคและหาเสียงเลือกตั้ง ศูนย์อำนาจ

การหรือพรรคจะรวมอยู่ในส่วนกลาง เช่น ในกรุงเทพฯ หรือจังหวัดใหญ่ ๆ² และทำการบริหารพรรคและหาเสียงหรือคะแนนนิยมในพื้นที่ที่จำกัด มิได้กระจายการดำเนินงานของพรรคออกเป็นสาขาให้ทั่วถึง

ส่วนรูปแบบขององค์การพรรคในแง่การหาคะแนนนิยมนั้นใช้สายใยของความสัมพันธ์ส่วนบุคคลตั้งลงไปเป็นทอด ๆ จากผู้นำในเมืองหลวงสู่ผู้นำในท้องถิ่น และหัวหน้าของผู้นำในท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง ลักษณะของหัวหน้าเช่นนี้ดูสอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยที่ยึดถือตัวบุคคลมากกว่าอุดมการณ์ ดังนั้นระบบหัวหน้าจึงมีลักษณะสาขาพรรคแบบชั่วคราวที่มีการระดมคน มีการจัดตั้งเฉพาะในเขตเลือกตั้ง

การจัดโครงสร้างของพรรคการเมืองไทย คุณลักษณะประการหนึ่งของพรรคการเมืองไทยที่รวมตัวแบบหลวม ๆ จึงไม่เคร่งครัดระเบียบวินัยกฎเกณฑ์ในการควบคุมสมาชิกอย่างเข้มงวด การตัดโครงสร้างของพรรคการเมืองไทยมีหัวหน้าพรรคและเลขาธิการพรรคและคณะกรรมการกลางของพรรค จากนั้นก็แบ่งเป็นกองเลขาธิการ กองคลัง กองประชาสัมพันธ์ กองค้ำคว่า กองกฎหมาย กองนโยบาย กองวิจัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²ยกเว้นพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งได้จัดองค์การในลักษณะที่มีสาขาพรรคขยายไปตามเขตเลือกตั้งในจังหวัดต่าง ๆ โปรดดู ชัยอนันต์ สมุทวณิช การเลือกตั้ง พรรคการเมือง รัฐสภาและคณะทหาร (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524), หน้า 172-185.

ผังองค์การพรรคการเมืองไทย

จากผังขององค์การนี้ผู้บริหารของพรรคได้แก่ หัวหน้าพรรคการเมืองและเลขาธิการพรรค และอาจทำหน้าที่ปฏิบัติได้ในบางครั้งบางคราวตามความจำเป็น เมื่อได้มอบอำนาจตามหน้าที่ (functional authority) ซึ่งคณะกรรมการกลางอาจรู้เรื่องราวเหล่านั้นดีกว่าผู้อื่น การตัดสินใจย่อมผิดพลาดน้อยลง ทั้งหัวหน้าพรรค เลขาธิการและคณะกรรมการของพรรคจะกำหนดนโยบายการปฏิบัติงานให้กองต่างๆ ปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

1. กองและฝ่ายเลขานุการ มีหน้าที่ดำเนินกิจการประชุม เก็บเอกสาร ทำหนังสือโต้ตอบ และกิจธุระประจำวันอื่นๆ กองเลขานุการจะเป็นกองที่พรรคจ้างมาทำงาน
2. กองคลัง มีหน้าที่ด้านการเงินของพรรค ดูแลรายได้ของพรรคและจัดสรรเงินของพรรคอย่างมีประสิทธิภาพ เจ้าหน้าที่เหล่านี้พรรคจะต้องจ้างมาทำงาน
3. กองประชาสัมพันธ์ มีหน้าที่รวบรวมข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ทำหนังสือโฆษณาแจกจ่ายไปยังสมาคมท้องถิ่นและหนังสือพิมพ์ ตลอดจนจัดให้มีการประชุมสาธารณะหรืองานสาธารณะเป็นครั้งคราว เจ้าหน้าที่อาจเป็นผู้ที่จ้างเข้ามาหรืออาสาสมัครหรือสมาชิกทุกคน

4. กองคั่นคว่า ทำหน้าที่ทางด้านวิชาการเพื่อคั่นคว่าและวิจัยปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลาเพื่อให้พรรคการเมืองนำไป ปรับนโยบายของพรรคให้ทันสมัยอยู่เสมอ กองหรือฝ่ายคั่นคว่านี้อาจแบ่งออกเป็นแผนกต่าง ๆ เช่น แผนกอาหาร การต่างประเทศ การคลัง การสาธารณสุข ฯลฯ เป็นต้น

5. กองกฎหมาย ทำหน้าที่ร่างพระราชบัญญัติ หรือร่างพระราชบัญญัติให้หลักการ ที่พรรคอื่นเสนอรวมตลอดถึงต้องทราบกฎหมายไทยที่มีบัญญัติไปแล้วมีอยู่อย่างไร ถ้าจะปฏิบัติ ตามโครงการของพรรคการเมืองจะใช้กฎหมายที่บัญญัติไปแล้วได้หรือไม่ หรือจะแก้ไขอย่างไร ได้บ้าง

6. กองนโยบาย หน้าที่ของกองนี้ คือ กำหนดนโยบายของพรรคเกี่ยวกับปัญหา ต่าง ๆ ว่าจะทำอะไรและอย่างไรตามหลักการใหญ่ ๆ ซึ่งสมาชิกพรรคเห็นชอบ กอง นโยบายอาจอาศัยกองคั่นคว่าให้ช่วยหาข้อมูลต่าง ๆ ให้ได้ก่อนกำหนดนโยบายออกมา นอกจาก นั้นกองนี้ยังต้องคอยฟังความต้องการของประชาชน และรับเอาความต้องการของประชาชน มาปรับปรุงให้เป็นประเด็น และจัดการแก้ปัญหาไว้ไว้ในโครงการของตน

7. กองวินัย ทำหน้าที่ในการควบคุมสมาชิกของตน โดยใช้มาตรการทางวินัย ทางลบและทางบวก ทางลบอาจมีการลงโทษ ทางบวกเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีวินัยของ ตนเอง เป็นต้น ซึ่งพรรคต้องตั้งหลักเกณฑ์ขึ้นมาตามความเหมาะสมของแต่ละพรรค

กองทั้ง 7 นี้จะต้องเตรียมพร้อมอยู่เสมอ เพราะเมื่อพรรคการเมืองของตนได้ เป็นรัฐบาลก็จะพร้อมที่จะบริหารประเทศได้ทันที การจัดการอย่างมีประสิทธิภาพภายใน พรรคจะช่วยให้พรรคเอาชนะคู่แข่งอื่น ๆ ได้

โครงสร้างและองค์กรของพรรคประชาธิปัตย์

พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเป็นพรรคการเมืองเก่าแก่ที่สุดและมีความขัดแย้งมากที่สุด ได้ก่อให้เกิดพรรคการเมืองมากที่สุด พรรคประชาธิปัตย์จึงมีลักษณะเป็นพรรคที่สร้างพรรค (party that creates parties) ความขัดแย้งครั้งล่าสุดของพรรคประชาธิปัตย์ที่ทำให้เกิดการแยกตัว คือ กรณีกลุ่ม 10 มกรา การแบ่งฝักฝ่ายทำให้พรรคไม่สามารถชนะการเลือกตั้งได้เสียงข้างมากอย่างเด็ดขาด และทำให้ความศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์ตกต่ำลง

พรรคที่แยกตัวจากพรรคตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีดังนี้ คือ พ.ศ. 2490 นายเสียง ไชยกกลาง แยกมาตั้งพรรคประชาชน พ.ศ.2498 นายเทพ โชตินุชิต แยกมาตั้งพรรคเศรษฐกิจ พ.ศ.2510 นายโชติ คุ้มพันธ์ แยกมาตั้งพรรคสหประชาธิปไตย พ.ศ.2517 ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช แยกมาตั้งพรรคกิจสังคม นายไถง สุวรรณทัต แยกมาตั้งพรรคราษฎร นายสวัสดิ์ คำประกอบ แยกมาตั้งพรรคเกษตรสังคม นายประชา บุรณนิต แยกมาตั้งพรรคอธิปัตย์ พ.ศ.2522 นายบุญยิ่ง นันทาภิวัฒน์ แยกมาตั้งพรรคเสรีธรรม นายสมักร สุนทรเวช แยกมาตั้งพรรคประชากรไทย พ.ศ. 2523 นายอุทัย นิมนต์ใจชน แยกมาตั้งพรรคปฏิวัติ ต่อมาเปลี่ยนเป็นพรรคก้าวหน้าในปี พ.ศ. 2526 และพ.ศ.2532 ไปรวมกับพรรคอื่น ๆ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคเอกภาพ พ.ศ.2526 นายเฉลิม อยู่บำรุง แยกตัวไปตั้งพรรคมวลชน พ.ศ. 2531 นายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ แยกตัวมาตั้งพรรคประชาชนและต่อมาไปรวมกับพรรคอื่น ๆ แล้วเปลี่ยนชื่อเป็นพรรคเอกภาพ ดูรายละเอียดจากนิโรจน์ ขอดคงประเสริฐ "ฝักฝ่ายทางการเมือง : ศึกษากรณีการแบ่งแยกฝักฝ่ายใน พรรคประชาธิปัตย์" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533), หน้า 178-181.

ภายหลังจากการยึดอำนาจของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2534 พรรคการเมืองทั้งหลายไม่ได้ถูกยกเลิกเหมือนการปฏิวัติครั้งอื่น ๆ ที่ผ่านมา⁴ เพียงไรได้ยุติการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองไปชั่วคราวเท่านั้น ในการต่อสู้เรียกร้องทางการเมืองในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พรรคประชาธิปัตย์เป็นพรรคการเมืองพรรคหนึ่งที่จากหลาย ๆ พรรค⁵ ที่ได้ทำการต่อสู้เรียกร้อง

ผลของความพยายามคลี่คลายปัญหา ไม่เพียงแต่จะเป็นการคัดเลือกผู้บริหารพรรคชุดใหม่เท่านั้น หากได้มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนสำคัญ คือ ข้อบังคับพรรคด้วย การแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรค เรียกได้ว่าเป็นความพยายามแก้ไขข้อบกพร่องของโครงสร้างพรรคอย่างแท้จริง โดยไม่มีการต่อสู้ ชัดแย้งเข้ามาเกี่ยวข้องเป็นสาเหตุด้วย ดังจะเห็นได้จากข้อบังคับพรรคที่ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลงนั้น ได้เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย การตั้งคณะกรรมการขึ้นเพื่อพิจารณาแก้ไข ก็ประกอบไปด้วยตัวแทนฝ่ายละเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ทั้งสองฝ่ายต่างได้แสดงเจตนายอมรับในผลของการเปลี่ยนแปลง ในขณะที่ผลของการต่อสู้ในการแย่งชิงอำนาจการบริหารพรรคยังไม่ปรากฏ

การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่เกิดขึ้น คือ เป็นการปรับโครงสร้างของพรรคให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น การกำหนดองค์กรและอำนาจหน้าที่ ได้มีความกระชับรัดกุมมากขึ้นรวมทั้งยังมี การรองรับองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ให้มีความชอบธรรมภายใต้การรับรองของข้อบังคับพรรค

⁴ ประกาศคณะปฏิวัติ ประกาศกฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักร ตั้งแต่ 23 กุมภาพันธ์ 2534. จากสยามจดหมายเหตุ (29 มีนาคม - 4 เมษายน 2534) : 339.

⁵ พรรคการเมืองที่ทำการต่อต้านพลเอกสุจินดา คราประยูร มี 4 พรรคการเมืองคือ คือพรรคเอกภาพ พรรคพลังธรรม พรรคประชาธิปัตย์ พรรคความหวังใหม่ ดูรายละเอียดจาก ศูนย์บริการเอกสาร สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, สรุปข่าวการเมือง (1-15 เมษายน 2535) : 1-3.

ฉบับใหม่ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในด้านการกระจายอำนาจไปสู่องค์กรต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น โดยนัยนี้ข้อบังคับพรรค พ.ศ.2530 ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 10 มกราคม พ.ศ.2530 จึงได้กำหนดองค์ประกอบของพรรคให้มีความชัดเจนว่า ประกอบด้วย

1. ที่ประชุมใหญ่
2. คณะกรรมการบริหารพรรค
3. คณะผู้บริหาร
4. ที่ประชุมระหว่างคณะกรรมการบริหารกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค
5. ที่ประชุมรัฐมนตรี
6. ที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
7. คณะกรรมการบริหารพรรคระดับจังหวัด
8. คณะกรรมการบริหารพรรคระดับอำเภอ
9. สาขาพรรค
10. ยูประชาธิปไตย และกลุ่มอื่น ๆ ที่ได้รับอนุมัติการจัดตั้งจากคณะกรรมการบริหารพรรค^๕

จะเห็นได้ว่าภายใต้ข้อบังคับดังกล่าว ได้เป็นผลให้โครงสร้างของพรรคได้ขยายตัวออกไปมากกว่าเดิม มีการยอมรับองค์กรใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นหลายองค์กร ทั้งองค์กรในด้านที่เกี่ยวกับการบริหาร ในด้านการกำหนดแนวทาง และการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ตลอดจนสาขาพรรค

ในส่วนที่เกี่ยวกับองค์กรการบริหารพรรค ข้อบังคับพรรค พ.ศ.2530 ได้กำหนดให้มืองค์กรบริหารพรรคสององค์กร คือ คณะกรรมการบริหารพรรค และคณะผู้บริหารพรรค โดยมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันออกไป

^๕ ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย พ.ศ.2530 ข้อ 23.

คณะกรรมการบริหารพรรค ตามข้อบังคับพรรค พ.ศ.2530 ประกอบด้วย

1. หัวหน้าพรรค	เป็นประธาน
2. รองหัวหน้าพรรค 5 คน	เป็นรองประธาน
3. เลขาธิการพรรค	เป็นเลขาธิการ
4. รองเลขาธิการพรรค 2 คน	เป็นรองเลขาธิการ
5. กรรมการอื่น ๆ ที่คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนด	เป็นกรรมการ ⁷

จะเห็นได้ว่า ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ การปรับเปลี่ยนรูปแบบของคณะกรรมการให้ต่างออกไปจากเดิม การกำหนดจำนวนรองหัวหน้าพรรค และรองเลขาธิการให้มีจำนวนที่แน่นอน โดยเฉพาะในตำแหน่งรองหัวหน้าพรรค เป็นที่เห็นได้ชัดว่าเป็นการกระจายตำแหน่งไปตามภาคต่าง ๆ อย่างแท้จริง

ส่วนอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคนั้น ได้ถูกกำหนดให้มติดังต่อไปนี้

1. แต่งตั้งและถอดถอนผู้บริหารพรรค
2. กำกับ ควบคุมการบริหารของคณะผู้บริหารพรรคให้เป็นไปตามนโยบายพรรค
3. ให้คำปรึกษาแก่คณะผู้บริหารพรรค
4. ควบคุมดูแล และให้คำปรึกษาแก่รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร คณะผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น
5. ประสานงานกับองค์กรต่าง ๆ ของพรรค
6. แก้ไขปัญหาการบริหารงานพรรค ในกรณีที่คณะผู้บริหารไม่สามารถแก้ไขได้ หรือเสนอมาเพื่อขอให้แก้ไข
7. เรื่องอื่น ๆ ที่กำหนดให้เป็นหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรค⁸

⁷ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ.2530 ข้อ 24.

⁸ ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ.2530 ข้อ 33.

จะเห็นได้ว่าคณะกรรมการบริหารพรรค ตามข้อบังคับพรรคฉบับใหม่ ไม่ได้มีหน้าที่ในการบริหารอีกต่อไป หากได้ยกระดับขององค์กรขึ้นทำหน้าที่ควบคุมนโยบาย และเป็นที่ปรึกษาให้แก่องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งการทำหน้าที่ประสานงานภายในพรรค

การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรค กระทำโดยหลายวิธีแตกต่างกัน กล่าวคือ

1. หัวหน้าพรรค เลือกโดยที่ประชุมใหญ่
 2. รองหัวหน้าพรรค เลือกโดยที่ประชุมใหญ่ โดยให้มีตัวแทนภาคละ 1 คน
 3. ส.ส.ของพรรคเสนอชื่อ ส.ส.ด้วยกันเองจำนวนหนึ่ง ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 15 คน โดยให้คำนึงถึงการมีตัวแทนจากภาคต่าง ๆ อย่างทัดเทียมกัน
 4. สมาชิกสภาท้องถิ่นเสนอชื่อสมาชิกสภาท้องถิ่นด้วยกันเองจำนวนหนึ่ง ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกภาคละ 1 คน
 5. สมาชิกสภา กทม. และสมาชิกสภาเขต เสนอชื่อสมาชิกสภา กทม. และสมาชิกสภาเขตด้วยกันเองจำนวนหนึ่ง ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 1 คน
 6. ตัวแทนสาขาพรรคเสนอชื่อตัวแทนสาขาพรรคด้วยกันเองจำนวนหนึ่ง ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 1 คน
 7. ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเสนอชื่ออดีตรัฐมนตรี หรืออดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เป็นสมาชิกสามัญ ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกภาคละ 1 คน
 8. ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งเสนอชื่อผู้มีสิทธิได้รับการเลือกตั้งเป็นกรรมการบริหาร ให้ที่ประชุมใหญ่เลือกให้ครบจำนวนกรรมการ ตามที่ได้กำหนดเอาไว้ล่วงหน้า
- ส่วนการเลือกเลขาธิการพรรค ให้หัวหน้าพรรคเสนอชื่อกรรมการบริหาร ไม่น้อยกว่า 3 คน ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 1 คน
- ตำแหน่งรองเลขาธิการพรรค ให้เลขาธิการพรรคเสนอชื่อกรรมการบริหาร ไม่น้อยกว่า 4 คน ให้ที่ประชุมใหญ่เลือก 2 คน^๑

^๑ ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย พ.ศ. 2530 ข้อ 26.

จะเห็นได้ว่า การเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคได้เป็นไปอย่างรัดกุมขึ้นกว่าเดิม และการกระจายอำนาจได้เป็นไปมากขึ้นกว่าเดิมด้วย ดังจะเห็นได้จากตำแหน่งกรรมการส่วนหนึ่งที่มีที่มาจากสมาชิกสภาท้องถิ่น ตัวแทนสาขาพรรค และสมาชิกสภา กทม. หรือสมาชิกสภาเขต แต่หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกยังคงเป็นไปในลักษณะเช่นเดียวกับที่เคยเป็นมา คือ เป็นการเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ และการคำนึงถึงตัวแทนของภาคต่าง ๆ อย่างเสมอภาคกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าตำแหน่งในคณะกรรมการบริหาร ที่มีโครงสร้างที่กระชับรัดกุม และอำนาจหน้าที่ที่กำหนดให้ควบคุมแต่เฉพาะนโยบาย ได้ขยายจำนวนเพิ่มขึ้นมาก ซึ่งในการเลือกตั้งในเดือนมกราคม พ.ศ. 2530 ได้ทำให้คณะกรรมการบริหารพรรคมีจำนวนทั้งสิ้น 45 คน

ส่วนองค์กรผู้บริหารพรรคที่เกิดขึ้นใหม่นั้น ข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2530 ได้กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่ามีจำนวน 15 คน โดยมีที่มาจากการคัดเลือกของคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งประกอบไปด้วย

1. หัวหน้าพรรค	เป็นประธาน
2. รองประธานคณะกรรมการบริหารพรรค 2 คน	เป็นรองประธาน
3. เลขาธิการพรรค	เป็นเลขาธิการ
4. รองเลขาธิการคณะกรรมการบริหารพรรค 2 คน	เป็นรองเลขาธิการ
5. นายทะเบียน	เป็นกรรมการ
6. เหนรัญญิก	เป็นกรรมการ
7. โฆษกพรรค	เป็นกรรมการ
8. สวัสดิการพรรค	เป็นกรรมการ
9. กรรมการอื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการบริหารพรรคกำหนด	เป็นกรรมการ ¹⁰

¹⁰ ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย พ.ศ. 2530 ข้อ 34.

เป็นที่น่าสังเกตว่าตำแหน่งในคณะผู้บริหารพรรค ได้มีความคล้ายคลึงกับตำแหน่งในคณะกรรมการบริหารพรรค ตามข้อบังคับเก่าของพรรค ซึ่งจะได้พิจารณาในเรื่องอำนาจหน้าที่ต่อไป และสิ่งสำคัญที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ ตำแหน่งผู้บริหารพรรคนี้เดิมทีมาจากคณะกรรมการบริหารพรรค คือ เป็นการเลือกจากคณะกรรมการบริหารพรรค โดยคณะกรรมการบริหารพรรคเอง แต่มีข้อยกเว้นอยู่ประการหนึ่งว่า ผู้บริหารพรรคจะต้องไปดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรีในเวลาเดียวกัน¹¹

อำนาจหน้าที่ของคณะผู้บริหารพรรค ได้ถูกกำหนดไว้ดังต่อไปนี้

1. ปฏิบัติตามที่คณะกรรมการบริหารพรรคมอบหมาย
2. รับผิดชอบงานของพรรค
3. รับบุคคลเข้าเป็นสมาชิกพรรค
4. ออกระเบียบ และแนวทางการบริหารงานของพรรค โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรค
5. ออกระเบียบการคลัง และทรัพย์สินของพรรค โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรค
6. ออกระเบียบการแต่งตั้ง ถอดถอน การลงโทษ และการให้ความชอบเจ้าหน้าที่พรรค โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรค
7. ออกระเบียบแนวทางแผนการดำเนินการเกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกระดับ รวมทั้งการคัดเลือกบุคคลลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารพรรค
8. ประสานงานกับสมาชิกพรรค กลุ่มการเมือง หรือกลุ่มต่าง ๆ ในความอุปถัมภ์ของพรรค

¹¹ ข้อบังคับพรรคประชาธิปไตย พ.ศ. 2530 ข้อ 35 (3).

9. อำนาจการและดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อความเรียบร้อยและเจริญก้าวหน้าของ
พรรค
10. อนุมัติตั้งและยุบเลิกสาขาพรรค รวมทั้งการดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้สาขา
พรรคบริหารงานไปตามข้อบังคับพรรค
11. กำหนดแผนพัฒนาสาขาพรรค
12. เรื่องอื่น ๆ ตามที่ข้อบังคับนี้กำหนดไว้ให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะผู้บริหาร
พรรค¹²

นโยบายของพรรคการเมืองไทย

นโยบายของพรรคการเมืองโดยทั่ว ๆ ไป ไม่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด
เหมือนกับพรรคการเมืองในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งมีนโยบายที่แบ่งแยกอย่างชัดเจน
สามารถบอกถึงแนวทางในวิธีการดำเนินชีวิต หรือกำหนดความเป็นอยู่ของประชาชนใน
ประเทศของตนและฐานะของประเทศ แต่นโยบายของพรรคการเมืองไทยนั้นมีลักษณะคล้าย
คลึงกันเป็นส่วนใหญ่ จะแตกต่างกันในคุณลักษณะเล็ก ๆ น้อย ๆ

จากพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. 2524 กำหนดให้นโยบายของพรรค
การเมืองต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. ไม่ก่อให้เกิดความรู้สึกแตกแยก ในเรื่องเชื้อชาติหรือศาสนาระหว่างชนใน
ชาติ
2. ไม่เป็นภัยต่อความมั่นคงของรัฐหรือไม่ขัดต่อกฎหมาย ความสงบเรียบร้อย
หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
3. ไม่ขัดต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

¹² ข้อบังคับพรรคประชาธิปัตย์ พ.ศ. 2530 ข้อ 40.

เนื่องจากนโยบายของพรรคการเมืองไทยนั้นไม่มีความแตกต่างในหลักการสำคัญ ๆ และมีความหลากหลายในเรื่องย่อย ๆ เนื่องจากพรรคตั้งขึ้นได้ง่าย ๆ จำนวนพรรคจึงมีมาก อุดมการณ์และนโยบายของพรรคก็มักจะซ้ำซ้อนกันหรือไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งประชาชนอาจไม่เลือกพรรคตามนโยบายได้ เพราะนโยบายไม่ต่างกัน¹³ จึงต้องหันไปเลือกตัวบุคคลที่ตนชอบ หรือคิดว่าเป็นคนดีมีความรู้ความสามารถ และที่น่าเป็นห่วงมากก็คือการที่คนเลือกบุคคลมากกว่า พรรคนี้จะเป็นไปอีกนาน เพราะพรรคการเมืองของไทยมิได้เกิดขึ้นจากแรงสนับสนุนของกลุ่มผลประโยชน์หรือกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มกดดัน แต่มักเกิดจากผู้นำทางการเมืองต้องให้มีขึ้นแบบสำเร็จรูป และอุดมการณ์ของพรรคก็คือ อุดมการณ์ของผู้นำเท่านั้น พรรคการเมืองจึงมีสมาชิกจำนวนน้อย ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรในรัฐสภาหรือเป็นพรรครัฐสภา ไม่ใช่พรรคที่สนับสนุนโดยประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศทั้งหลาย เพราะฉะนั้นพรรคการเมืองของไทยจึงมีนโยบายคล้ายคลึงกัน พรรคเกิดใหม่บางพรรคก็นำนโยบายพรรคเก่าที่เคยสังกัด พอมາตั้งพรรคใหม่ก็มีการแต่งเติมนโยบายพรรคการเมืองเดิมแต่เนื้อหาสาระยังคงเดิมอยู่ เช่น นโยบายของพรรคประชากรไทยและนโยบายของพรรคมวลชน ซึ่งมีส่วนคล้ายคลึงกับนโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ เพราะหัวหน้าพรรคทั้ง 2 มาจากพรรคประชาธิปัตย์เดิมนั่นเอง

นโยบายของพรรคประชาธิปัตย์ซึ่งเกิดมาเป็นระยะเวลายาวนานถึง 42 ปี นโยบายหลักโดยทั่ว ๆ ไปของพรรคประชาธิปัตย์ คือ เชิดชูประชาธิปไตย ต่อสู้เพื่อจัดการทุกรูปแบบ แต่ตลอดระยะเวลา 42 ปี นั้นสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ยุค

¹³ สุทิน นพเกตุ "การพัฒนาพรรคการเมืองไทยให้ไปสู่ความเป็นเลิศ" สยามรัฐ

(5 เมษายน 2531) : 9. "นโยบายพรรคการเมือง" สยามรัฐ (20 พฤษภาคม 2531) : 8. ประจวบ ทองอุไร "อย่าเลือกพรรคที่ไม่มีนโยบาย" สยามรัฐ (31 พฤษภาคม 2535) : 9.

ยุคแรก ประชาธิปไตยมีนโยบายหลัก คือ การเป็นฝ่ายค้านที่เข้มแข็งสมัยรัฐบาล ซึ่งมี นายปรีดี พนมยงค์ เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2489-2501) โดยมีนโยบายต่อสู้เผด็จการทุกรูปแบบ

ยุคที่ 2 (พ.ศ.2511-2519) เป็นยุคที่ประชาธิปไตยต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย

ยุคที่ 3 เป็นยุคที่ประชาธิปไตยต้องเผชิญกับวิกฤติศรัทธา นโยบายในปัจจุบันจึงมี ลักษณะแสงจืดจาง สว่างจุดต่าง คือ การแสดงจุดร่วมในเรื่องผลประโยชน์ สว่างจุดต่าง คือ การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย¹⁴

โครงสร้างและองค์การของพรรคความหวังใหม่

พรรคความหวังใหม่ถือเป็นพรรคการเมืองใหม่ที่ได้รับการจัดตั้งเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2533 โดยมีหัวหน้าพรรค คือ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ จนกล่าวได้ว่าบุคคลสำคัญของพรรคความหวังใหม่ คือ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ โดยที่ความเป็นมาของพรรคความหวังใหม่นั้นสืบเนื่องจากการที่พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากราชการในฐานะผู้บัญชาการทหารบก และผู้บัญชาการทหารสูงสุด รวมถึงการดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากราชการก่อนเกษียณอายุราชการ ด้วยความเชื่อมั่นในหลักการประชาธิปไตยในการลงสมัครรับเลือกตั้งในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยดำเนินการจัดตั้งพรรคการเมืองที่มีฐานมาจากมวลชนเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายเพื่อสถาปนาการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นเงื่อนไขอันจำเป็นในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างชอบธรรม โดยตั้งพรรคการเมืองว่า "พรรคความหวังใหม่" โดยมีสัญลักษณ์เป็นดอกทานตะวันและอุดมการณ์ของพรรคว่า "ประเทศมั่นคง ประชาชนมีหวัง"

¹⁴รายละเอียดจาก นรนิติ เศรษฐบุตร, พรรคประชาธิปไตยความสำเร็จหรือความล้มเหลว (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า

พรรคความหวังใหม่เป็นพรรคการเมืองใหม่ที่มี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ เป็นหัวหน้าพรรค โดยมี น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ เป็นเลขาธิการพรรค และนายพิศาล มูลศาสตร์สาทร เป็นผู้อำนวยการพรรค ซึ่งถือว่าบุคคลสำคัญทั้งสามเป็นแกนนำในการจัดตั้งพรรคความหวังใหม่ขึ้น ซึ่งพรรคความหวังใหม่เป็นพรรคการเมืองใหม่แต่อาศัยผลงานที่หัวหน้าพรรค เคยกระทำไว้ในสมัยรับราชการ หรือสมัยดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ไม่ว่าจะเป็นผู้ดำเนินโครงสร้างอีสานเขียว หรือการแก้ไขปัญหามลพิษ และผู้ก่อการร้ายภาคใต้ ตามโครงการอาร์บีบีนารู¹⁵ อันนับว่าเป็นการเชิดชูหัวหน้าพรรคเป็นสำคัญในการเข้าสู่ระบบการเมืองโดยผ่านกลไกสำคัญ ของระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่ พรรคการเมือง

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในฐานะหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ได้จัดองค์กรของพรรค โดยมีสาขาพรรคซึ่งมีได้เพียงผู้อำนวยการเลือกตั้งเท่านั้น แต่ยังจำเป็นต้องเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อพบประชาชนที่เป็นสมาชิกของพรรคอย่างต่อเนื่อง¹⁶ แม้ว่าการตั้งพรรคความหวังใหม่ ของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ จะถูกมองเป็นการเคลื่อนไหวของพรรคในการนำไปสู่การยุบสภา ในสมัยรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่ก็ตาม ในขณะที่หัวหน้าพรรคความหวังใหม่กลับเห็นว่า ไม่มีปัจจัยใดที่มีความจำเป็นสูงสุดเท่ากับปัจจัยที่จะเกื้อหนุนต่อปัญหา ความสงบสุขและความผาสุกของประชาชนในแผ่นดิน¹⁷ อันถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินนโยบายของพรรคดังกล่าว

¹⁵ แก้วสาร อติโพธิ, "บ๊องจ๊ววิพากษ์สภา รสช. เล่นไม่เป็นและเล่นไม่เลิก," มติชนรายวัน (12 กรกฎาคม 2534) : 8.

¹⁶ มติชนรายวัน, 28 ตุลาคม 2533, หน้า 2 และ 22.

¹⁷ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ, บรรยายเรื่อง "ความหวังใหม่ในการสร้างชาติไทย" ในการสัมมนาสหพันธ์ครูอีสาน 17 จังหวัด (27 ตุลาคม 2533) ใน มติชนรายวัน (28 ตุลาคม 2533) : 16.

อย่างไรก็ตามภายหลังกการรัฐประหารของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 เป็นผลให้พรรคความหวังใหม่ได้ประกาศนโยบายการเมืองของพรรค 3 ประการหลัก ในวันที่ 8 กรกฎาคม 2534 อันถือเป็นวันแห่งความหวังใหม่ของพรรค คือประการแรก ทำลายวงจรอุบาทว์ทางการเมืองให้หมดสิ้น ประการที่สอง มุ่งมั่นสร้างประชาธิปไตย ให้เกิดโดยเร็วและควรทำในระยะเวลาอันสั้น และประการที่สามผลักดันให้มีการเลือกตั้งทันที¹⁸ นโยบายหลัก 3 ประการของพรรคความหวังใหม่นับเป็นนโยบายที่สำคัญภายใต้รัฐประหาร อันถือว่าพรรคความหวังใหม่ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเรียกร้องประชาธิปไตยในช่วงเวลาดังกล่าว

อย่างไรก็ตามพรรคความหวังใหม่ ได้ประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างแกนนำของพรรค คือ นายนิศาล มูลศาสตรสาทร กับ น.ต. ประสงค์ สุ่นศิริ โดยมีสาเหตุของปัญหาจากความพยายามในการช่วงชิงการนำพรรค ซึ่งผลปรากฏว่าคณะกรรมการบริหารพรรคได้ลงมติ เมื่อ 22 ธันวาคม 2534 ให้นายนิศาล มูลศาสตรสาทร ดำรงตำแหน่งเลขาธิการพรรคคนใหม่ โดยให้ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ รับผิดชอบเพียงการดูแลเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้ง¹⁹ อันเป็นผลให้ น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ ได้ถอนตัวจากการเป็นสมาชิกของพรรคความหวังใหม่ในเวลาต่อมา ซึ่งปัญหาดังกล่าวก็ได้ทำให้สิ้นคลอนเสถียรภาพของพรรคความหวังใหม่ในระดับหนึ่ง

บทบาทพรรคความหวังใหม่ภายหลังกการรัฐประหารเมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 นับว่าโดดเด่น เพราะเป็นพรรคการเมืองที่ปราศจากคำกล่าวหาในการฉ้อราษฎร์บังหลวงของสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ที่ใช้เป็นข้ออ้างข้อหนึ่งในการรัฐประหาร จึงทำให้พรรคความหวังใหม่เปิดรับสมัครสมาชิกพรรคจำนวนมาก ทั้งอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเดิม และสมาชิกสภาผู้แทน

¹⁸มติชนรายวัน, 15 กันยายน 2534, หน้า 3.

¹⁹มติชนรายวัน, 12 มกราคม 2535, หน้า 3.

ราษฎรใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพรรคความหวังใหม่มีอิทธิพลอย่างมากและมีฐานเสียงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อย่างไรก็ตามสถานการณ์ทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป มีนักการเมืองจำนวนหนึ่งมีความต้องการสนับสนุน พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี อีกทั้งกลุ่มทหาร ที่ทำการรัฐประหาร เมื่อ 23 กุมภาพันธ์ 2534 ก็มีความปรารถนาที่จะรักษาอำนาจทางการเมืองของตน จึงได้มีการจัดตั้งพรรคสามัคคีธรรม ซึ่งก็มีการยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นพรรคที่เป็นฐานทางการเมืองให้กับกลุ่มทหารดังกล่าว ทั้งนี้บทบาททางการเมืองของพรรคความหวังใหม่ถือว่าเป็นสองขั้วอำนาจทางการเมือง ระหว่างพรรคสามัคคีธรรม อันเป็นพรรคที่สนับสนุน พลเอกสุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีผลให้พรรคสามัคคีธรรมกับพรรคความหวังใหม่ต่างแข่งขันในการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งในวันที่ 22 มีนาคม 2535

หลังจากการเลือกตั้งเมื่อ 22 มีนาคม 2535 พรรคความหวังใหม่ได้รับการเลือกตั้งทั้งสิ้นจำนวน 72 ที่นั่ง ทั้งที่เป็นพรรคการเมืองใหม่ และได้จำนวนที่นั่งในภาคอีสานมากที่สุด อย่างไรก็ตามพรรคความหวังใหม่ก็ไม่ได้เป็นพรรคการเมืองที่มีที่นั่งสูงสุดในการเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล จนเป็นผลให้พรรคความหวังใหม่ตกอยู่ในฐานะฝ่ายค้าน โดยมีบทบาทเป็นแกนนำร่วมกับพรรคการเมืองทั้ง 4 พรรค คือ พรรคประชาธิปไตย พรรคพลังธรรม พรรคเอกภาพ ในการต่อต้านรัฐบาล พลเอกสุจินดา คราประยูร หลังการเลือกตั้งดังกล่าว จนนำไปสู่เหตุการณ์รุนแรงทางการเมืองระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม 2535 และนำไปสู่รัฐบาลนั้นแห่งชาติ ของนายอานันท์ ปันยารชุนอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 โดยพรรคความหวังใหม่ได้รับเลือกตั้งจำนวน 51 ที่นั่ง และเข้าร่วมรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ซึ่งการเลือกตั้งสองครั้งที่ผ่านมา นั้น พรรคความหวังใหม่สามารถได้คะแนนเสียงของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก ซึ่งบทบาทดังกล่าวทำให้พรรคความหวังใหม่ยังคงเป็นพรรคการเมืองสำคัญในสถานการณ์การเมืองไทยปัจจุบัน

โครงสร้างบริหารงานของพรรคความหวังใหม่

พรรคความหวังใหม่ มีองค์ประกอบพรรคที่คล้ายคลึงกับพรรคการเมืองไทยโดยส่วนใหญ่ ที่มีการจัดโครงสร้างในลักษณะการรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง โดยมีหัวหน้าพรรค เลขาธิการ และคณะกรรมการบริหารพรรค ทำหน้าที่ในการบริหารงานและกำหนดแนวนโยบายพรรค ทั้งนี้ ตามระเบียบข้อบังคับพรรคความหวังใหม่ในปี พ.ศ. 2534 ได้กำหนดองค์ประกอบของพรรค ดังนี้

1. ที่ประชุมใหญ่
2. คณะกรรมการบริหารพรรค
3. สาขาพรรค

ในส่วนของการบริหารพรรค ที่อยู่ภายใต้การควบคุม ดูแลโดยคณะกรรมการบริหารพรรคนั้น ตามข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2534 หมวด 6 ข้อ 20 ได้กำหนดให้มีคณะกรรมการบริหาร จำนวนไม่เกิน 45 คน ซึ่งประกอบด้วย

1. หัวหน้าพรรค
2. รองหัวหน้าพรรค (ไม่เกินสิบคน)
3. เลขาธิการพรรค
4. รองเลขาธิการพรรค (ไม่เกินสิบคน)
5. กรรมการอื่น (ไม่น้อยกว่าเจ็ดคน)

สำหรับอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารพรรคนั้น ตามข้อบังคับพรรคความหวังใหม่ พ.ศ. 2534 ในข้อ 24 ได้ให้อำนาจและหน้าที่แก่คณะกรรมการบริหารดังนี้ คือ

1. กำกับดูแลการบริหารงานของหัวหน้าพรรค
2. กำหนดนโยบาย
3. ออกระเบียบการปฏิบัติงาน
4. กำหนดหน่วยงานพรรค

5. อนุมัติงบประมาณประจำปี
6. แต่งตั้งกรรมการตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการ
7. ให้คำปรึกษาแก่หัวหน้าพรรค
8. เรื่องอื่น ๆ ที่กำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการ

คณะกรรมการอาจมอบอำนาจให้หัวหน้าพรรคปฏิบัติหน้าที่แทนได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมายและข้อบังคับ

จะเห็นว่าคณะกรรมการบริหารพรรค จะมีอำนาจหน้าที่ค่อนข้างกว้างขวาง ทั้งในเรื่องการบริหารงานพรรค การออกกฎระเบียบในการดำเนินงานของพรรค และกำหนดนโยบายต่าง ๆ นอกจากนี้ในเรื่องของการเลือกตั้งผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคนั้น คณะกรรมการบริหารยังมีอำนาจในการคัดเลือกผู้สมัครของพรรค โดยตามข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2534 ข้อ 63 ก็ได้กำหนดให้คณะกรรมการบริหาร เป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาดว่าจะคัดเลือกผู้ใดลงสมัครรับเลือกตั้ง

สำหรับอำนาจหน้าที่ของกรรมการบริหารพรรคตำแหน่งต่าง ๆ นั้น ได้มีการกำหนดไว้ดังนี้

อำนาจหน้าที่ของหัวหน้าพรรค

1. รับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย และการบริหารงานพรรค
2. บริหารงานพรรคตามที่ประชุมใหญ่ หรือคณะกรรมการกำหนด
3. สั่งอนุมัติ อนุญาตเกี่ยวกับงานของพรรค
4. แต่งตั้งที่ปรึกษา
5. แต่งตั้งหรือถอดถอนเจ้าหน้าที่
6. แต่งตั้งคณะกรรมการ คณะทำงานหรือบุคคลให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง
7. การจัดทำงบประมาณ การควบคุมการเงิน การจัดทำบัญชี
8. การอนุมัติให้จัดตั้งสาขาพรรค หรือศูนย์ประสานงานพรรค

9. ออกหลักเกณฑ์ วิธีปฏิบัติในการบริหารงาน
10. อำนาจอื่น ๆ ตามกฎหมาย ข้อบังคับกำหนดหรือที่เห็นสมควรหัวหน้าพรรค อาจมอบอำนาจให้กรรมการคนหนึ่ง หรือหลายคนปฏิบัติหน้าที่แทนก็ได้

ทั้งนี้รองหัวหน้าพรรคจะปฏิบัติหน้าที่ตามที่หัวหน้าพรรคมอบหมาย

อำนาจหน้าที่ของเลขาธิการพรรค

1. ปกครองบังคับบัญชาเจ้าหน้าที่
2. กำกับ ดูแล และบริหารงานสำนักงานเลขาธิการพรรค
3. ควบคุมดูแลทรัพย์สิน รายรับ และรายจ่ายให้เป็นไปตามที่ได้รับอนุมัติ
4. การจัดการประชุมใหญ่ การประชุมคณะกรรมการ หรือการประชุมอื่น ๆ
5. หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการหรือหัวหน้าพรรค

ทั้งนี้รองเลขาธิการพรรคปฏิบัติหน้าที่ตามที่เลขาธิการพรรคได้รับมอบหมายให้และอำนาจหน้าที่ของกรรมการบริหารตำแหน่งอื่น ๆ ก็ให้เป็นไปตามที่หัวหน้าพรรคกำหนด

ในส่วนของโครงสร้างพรรคในระดับท้องถิ่น พรรคความหวังใหม่ได้กำหนดให้มีสาขาพรรค โดยระบุไว้ในข้อ หมวด 7 ข้อ 36 ของข้อบังคับพรรค 2534 ว่า "ในท้องที่ใดที่มีสมาชิกตั้งแต่หนึ่งร้อยคนขึ้นไป ประสงค์ขอตั้งสาขาพรรคก็ให้สมาชิกผู้เริ่มจัดตั้งส่งรายการแสดงที่ตั้งสาขาพรรค รายชื่อ ที่อยู่ อาชีพของผู้ดำเนินการตามแบบพิมพ์ของพรรคไปยังเลขาธิการพรรค เพื่อหัวหน้าพรรคจะได้แจ้งการจัดตั้งสาขาพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมืองตามกฎหมายพรรคการเมือง"

นอกจากนี้พรรคยังมีศูนย์ประสานงานพรรค ซึ่งก็ได้กำหนดหากพื้นที่ใดยังไม่พร้อมที่จะเป็นสาขาพรรค ก็อาจจะจัดตั้งเป็นศูนย์ประสานงานพรรคก่อน ซึ่งก็ระบุไว้ในข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2534 ข้อ 38 ต่อไปอีกว่า "คณะกรรมการบริหารพรรคอาจพิจารณาให้จัดตั้งศูนย์

ประสานงานระดับภาค เพื่อดำเนินการสนับสนุนและประสานงานกับสาขาพรรคในจังหวัด อำเภอ หรือเขต ตำบล หรือแขวง ในเขตพื้นที่ที่กำหนดก็ได้"

สาขาพรรค เมืองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. ที่ประชุมใหญ่
2. คณะกรรมการบริหารสาขาพรรค

ซึ่งในเรื่องของการบริหารงานสาขาพรรคนั้น จะอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลโดย คณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งประกอบด้วยประธานกรรมการบริหารสาขาพรรค และคณะกรรมการบริหารสาขาพรรคอื่น ๆ ไม่เกินสี่สิบคน โดยข้อบังคับพรรค พ.ศ. 2534 ข้อ 46 ก็ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารสาขาพรรค ดังนี้

1. ขยายจำนวนสมาชิกพรรคในพื้นที่ของสาขา โดยต่อเนื่อง
2. ให้การศึกษาอบรมทางการเมืองและการอบรมอื่น ๆ ตามอุดมการณ์และนโยบายของพรรคแก่สมาชิก
3. เผยแพร่อุดมการณ์แนวนโยบาย และกิจกรรมของพรรคแก่ประชาชน
4. รณรงค์ช่วยเหลือผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคให้ได้รับการเลือกตั้ง
5. ดำเนินการร่วมกับมวลชนในท้องถิ่น และดำเนินโครงการเศรษฐกิจตามที่พรรคแนะนำหรือที่พรรคเห็นชอบ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่และรายได้ของประชาชนในท้องถิ่น
6. บริหารกิจการภายในของพรรค
7. เสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งในการเลือกตั้งทุกระดับต่อหัวหน้าพรรค
8. จัดทำแผนงาน แผนงบประมาณและแผนจัดหาทุน เสนอต่อหัวหน้าพรรคเพื่อให้ความเห็นชอบ
9. สนับสนุนบุคคลที่พรรคส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง
10. ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่คณะกรรมการมอบหมาย

จะเห็นว่า สาขาพรรคจะมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญยิ่ง ในการช่วยเหลือพรรคในการดำเนินกิจกรรมของพรรคในส่วนท้องถิ่นที่สำคัญ หลายประการ เช่น การให้การศึกษาทางการเมือง และเผยแพร่อุดมการณ์ของพรรค การเปิดรับสมาชิกพรรคในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งในส่วนการเลือกสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งของพรรคนั้น สาขาพรรคได้ทำหน้าที่ในการเสนอชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมทั้งการให้ความสะดวกแก่บุคคลที่เป็นตัวแทนของพรรคในการลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย

นอกจากสาขาพรรคจะทำหน้าที่ในการเสนอชื่อผู้สมัครของพรรคแล้ว พรรคความหวังใหม่ยังได้กำหนดกลไกอื่นในการพิจารณาเสนอชื่อผู้สมัครอีกด้วย ซึ่งตามข้อบังคับพรรค 2534 ก็ได้กำหนดการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งไว้ใน หมวด 9 ข้อ 62 ดังนี้

ข้อ 62 ให้คณะกรรมการแต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งประจำภาคขึ้นมาคณะหนึ่งตามจำนวนที่เห็นสมควร เพื่อให้ทำหน้าที่

1. คัดเลือกบุคคลที่จะส่งลงสมัครรับเลือกตั้ง เพื่อเสนอคณะกรรมการพิจารณา
2. วางแผนและดำเนินงานการเลือกตั้งในภาคนั้น ๆ ภายใต้การกำกับ ดูแลของคณะกรรมการ

ข้อ 63 ให้คณะกรรมการเป็นผู้พิจารณาตัดสินชี้ขาดว่าจะคัดเลือกผู้ใดลงสมัคร ซึ่งในการนี้ คณะกรรมการอาจจะพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่ภาคมิได้เสนอชื่อขึ้นมาก็ได้

จะเห็นได้ว่าการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้ง พรรคความหวังใหม่ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่คณะกรรมการอำนวยการเลือกตั้งประจำภาค และคณะกรรมการสาขาพรรค เป็นผู้เสนอชื่อบุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในภาคนั้น รวมทั้งเป็นผู้ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่บุคคลที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งด้วย